

Європейський суд з прав людини – це міжнародний суд, який може розглядати тільки заяви від осіб, організацій та підприємств, які стверджують, що їхні права, гарантовані «Європейською конвенцією з прав людини», були порушені.

23 лютого 2006 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про виконання та застосування практики Європейського суду з прав людини». Згідно з ним, при розгляді справ судами України, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція) та практика Європейського суду з прав людини (далі – Суд) повинні використовуватися як джерела права. Зазначене положення спрямоване на реалізацію вищевказаної конституційної норми і норм Закону України «Про міжнародні договори та угоди».

Частина третя статті 55 Конституції України визначає, що кожен громадянин має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Основним таким органом є Європейський суд з прав людини (European Court of Human Rights).

Конвенція – це міжнародний договір, на підставі якого значна кількість європейських держав зобов'язалися забезпечувати певні основоположні права. Вони викладені в самій Конвенції, а також у Протоколах №№ 1, 4, 6, 7, 12 і 13 до неї. До зазначених протоколів приєдналися лише окремі держави, зокрема й Україна.

До Суду можна звернутися лише зі скаргами, предмет яких перебуває у сфері відповідальності суб'єкта владних повноважень (наприклад, парламенту, суду, прокуратури тощо) однієї з цих держав. Суд не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб або недержавних інституцій. Також Суд може розглядати лише ті заяви, які спрямовані проти держав, що ратифікували Конвенцію та відповідні протоколи, і які стосуються подій, що відбувалися після дати ратифікації.

Важливо, щоб перед зверненням до Суду заявник використав усі засоби судового захисту в державі, проти якої спрямована заява, які могли б усунути порушення – предмет оскарження. Це означає, що спочатку необхідно звернутися до національних судів, яким підсудна справа. Використовуючи належні засоби захисту, потрібно дотримуватися національних процесуальних правил, зокрема, передбачених законодавством строків.

Заяви встановленого зразка (формуляр заяви) до Суду надсилаються тільки поштовою кореспонденцією. Формуляр заяви в паперовій версії з оригіналом підписів заявника чи заявників та/або їх уповноваженого представника (представників) необхідно надіслати поштою на адресу Суду:

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG CEDEX
FRANCE – ФРАНЦІЯ.

Офіційними мовами Суду є англійська та французька, але за бажанням можливо звертатися до Секретаріату Суду офіційною мовою однієї з держав, що ратифікували Конвенцію.

При зверненні до Суду, згідно з положеннями правила 47 Регламенту Суду, в заяві

необхідно:

- а) навести стислий виклад фактів, суть скарг заявника;
- б) зазначити права, гарантовані Конвенцією або протоколами до неї, які, на думку заявника, були порушені;
- в) вказати відомості про засоби правового захисту, якими скористався заявник;
- г) навести перелік рішень судів (або інших державних органів) у справі, із зазначенням дати кожного рішення та органу, який його виніс, а також коротку інформацію про зміст цього рішення. До листа необхідно додати копії самих рішень (Суд не повертає надіслані йому документи, тому необхідно надсилати лише копії, а не оригінали).

Суд не приймає до розгляду заяви, які:

- а) є анонімними (у виняткових і виправданих випадках Голова Палати Суду може надати дозвіл на анонімність.);
- б) є необґрунтованими;
- в) є зловживанням права на подання скарги;
- г) уже були розглянуті Судом раніше або є предметом розгляду іншою міжнародною судовою установою та не містять нової інформації щодо суті справи.

Після отримання першого листа або формуляру заяви Секретаріат Суду надсилає відповідь з повідомленням про те, що за іменем заявника відкрито справу, номер якої потрібно зазначати в усіх наступних листах до Суду. Надалі до заявника можуть звернутися за додатковою інформацією, документами чи роз'ясненнями, пов'язаними із заявою.

Потрібно своєчасно і сумлінно відповідати на листи Секретаріату Суду. Будь-яка затримка з відповіддю може розцінюватися як те, що заявник не зацікавлений у продовженні провадження в Суді, і розгляд заяви, відповідно, припиняється.

Секретар інформує про хід розгляду заяви. Процедура розгляду не є публічною, і на першій стадії розгляд здійснюється у письмовій формі. Тому особиста присутність заявника на засіданні Суду не обов'язкова.

Процедура розгляду скарг Європейським Судом з прав людини є безкоштовною і не вимагає суттєвих витрат з боку заявника, а судовий процес не передбачає обов'язкової участі адвоката. Діяльність Суду фінансується за рахунок бюджетних коштів Ради Європи. Регламентом Європейського Суду з прав людини передбачена можливість, за певних умов, надання заявникові безоплатної правової допомоги у разі, якщо вона є необхідною для належного ведення справи в Палаті Суду, а заявникові бракує достатніх коштів, щоб сплатити вартість усіх або частини послуг.

Про будь-яке рішення, винесене Судом у справі, заявника своєчасно повідомляють.